

Beleidsnota nr. 22

Aanbevelingen aangaande de pastorale begeleiding en richtlijnen bij het organiseren van de "eerste communie"

Sinds het verschijnen van de vorige richtlijnen betreffende de eerste communie (1974) zijn de levenssituatie en dus ook de uitdagingen voor de pastoraal rond de eerste-communicatie grondig gewijzigd. De bezinning rond de centrale plaats van de eucharistie in het leven van kinderen en van gezinnen blijft de geloofsgemeenschap ernstig bekommeren. We weten ons dan ook meer dan ooit uitgedaagd om aandacht te besteden aan de pastoraal omheen de ingroei in dit centrale sacrament.

Na studie en overleg tussen vertegenwoordigers van parochiecatechese, onderwijs en beleid werd een visietekst goedgekeurd waaruit de hierna volgende richtlijnen naar voren komen. De realisatie van deze richtlijnen wordt gekoppeld aan een programma van sensibilisering en begeleiding. Dit programma, dat door een diocesane werkgroep wordt ontwikkeld, beoogt de betrokkenen de ruimte te geven om de vereiste afspraken te realiseren volgens eigen mogelijkheden en dit binnen een termijn van maximum drie jaar. Dit betekent dus dat ten laatste met ingang van het schooljaar 2003-2004 deze richtlijnen ten volle nageleefd worden.

Situering

Binnen de eenheid van de initiatiesacramenten - doop, vormsel en eucharistie - neemt de laatstgenoemde een centrale plaats in (canon 897). Zonder deze sacramenten in hun oorspronkelijke volgorde te willen herstellen, richt hun onderlinge verbondenheid ons minstens naar een "pastorale samenhang". Dit betekent dat het sacrament van de eucharistie gesitueerd wordt binnen een langer lopende begeleiding van kinderen en ouders in hun proces van geloofsgroei zowel vóór als na de eerste communicatie.

Tegelijk stelt de complexe situatie van het hedendaagse gezin met opgroeiende kinderen ons vragen over het inhaken van het gelovig aanbod op het brede religieuze zoeken naar zingeving. Waar het lijkt dat vele ouders hoofdzakelijk uit

"traditie" hun kind laten participeren, mogen we ons niet vergissen. Het zijn niet enkel de ouders met een "duidelijke motivatie" die nood ervaren aan uitwisseling rond levens-, opvoedings- en geloofsvragen. Hier ligt een absolute uitdaging voor volwassenencatechese.

Meer dan op het kind alleen, ligt bij de eerste communie immers de nadruk op het gezin als geheel. De belangrijkste actoren zijn en blijven: de ouders of vervangende opvoeders, het gezin en het kind. In wezen zijn zij het die in alle vrijheid de stap zetten naar de parochie om hun kind te laten deelhebben aan de eerste eucharistie. In de uitbouw van een kwaliteitsvolle eerste-communicatiecatechese zal dan ook bijzondere aandacht moeten gaan naar ouders, naar het gezin en meer specifiek naar de plaats van het kind hierin. Tevens staan we voor de uitdaging een nieuwe, kwalitatieve band te vinden tussen leven en eucharistie,

ook na de viering van de eerste communie.

Tenslotte vragen we hier bijzondere aandacht voor de verantwoordelijkheid van de plaatselijke geloofsgemeenschap. Een eerste communie krijgt slechts haar volle betekenis indien zij als een geïntegreerde handeling deel uitmaakt van het leven van de geloofsgemeenschap. In deze zin draagt de pastorale uitbouw rond de eerste communie elke parochie uit om zich te bezinnen over haar gemeenschapsfunctie vandaag.

1. Kind en ouders

a) de plaats van het kind

Ook binnen een voorbereiding op de eerste communie is het kind niet los te denken van het gezin waarin het opgroeit. Gekomen tot "de jaren van verstand" zal het lagere schoolkind toch vooral door de ouders beïnvloed blijven. De catechese zal hoe dan ook moeten vertrekken vanuit de psychosociale leefwereld en de catechumenale situatie van het kind. Er moet in de voorbereiding ook een bijzondere aandacht zijn voor kinderen met een mentale handicap.

b) de plaats van de ouders

In de voorbereiding op een eerste communie nemen ook de ouders van het kind een centrale plaats in. Het dagelijks opvoedingsmilieu, i.c. het gezin, blijft dé plaats bij uitstek voor een geloofsopvoeding. Steeds minder blijken ouders bij machte deze taak eigenstandig te kunnen vervullen. Het is dan ook een belangrijk aandachtspunt om via een kwaliteitsvolle volwassenencatechese ouders hierin behulpzaam te zijn. Catechese voor, door en met het gezin moet een streven zijn binnen elke vorm van initiatiecatechese. Vele ouders en kinderen zijn vandaag immers op zoek naar zingeving.

2. De pastorale uitbouw

a) Door wie? En waar?

De eindverantwoordelijkheid voor zowel de voorbereiding als de viering van de

gezamenlijke eerste communie berust bij de pastoor of de plaatselijke pastor. Dit moet zichtbaar zijn in aandacht en zorg voor de eerste communie vanwege de pastoor en het parochieteam.

De uitwerking van de voorbereiding op de eerste communie wordt normaal door de parochie opgenomen, maar wel in een vruchtbare samenwerking met de school en de ouders. Het opnemen van deze zorg door de parochie kan een nieuwe impuls geven aan de parochiële catechese. Vooral de samenwerking met de ouders kan een geschikte instap betekenen naar een catechese met volwassenen, waaraan op dit ogenblik een reële nood is.

We beseffen echter heel goed dat de situaties op dit gebied heel verschillend kunnen zijn en we vragen daar ernstig rekening mee te houden.

Waar - vooral in niet-stedelijke parochies - de basisschool werkelijk geïntegreerd is in het leven van de parochie, kan de voorbereiding op de eerste communie uiteraard in de school gebeuren, in samenwerking dan met de parochie.

Waar de school in feite geen band (meer) heeft met de parochie, maar de kinderen toch in grote meerderheid of volledig uit de parochie zelf komen, daar zal de parochie het initiatief moeten nemen tot een parochiële voorbereiding op de eerste communie, in samenwerking met de ouders.

Als de school geen band (meer) heeft met de parochie, de kinderen uit vele diverse parochies komen en daarbij zelf geen contact hebben met de eigen parochie, kan omwille van de catechumenale situatie overwogen worden om de voorbereiding op school te laten gebeuren. Men zal er evenwel rekening moeten mee houden, dat dit gezien de pluralistische en multireligieuze samenstelling van het leerlingenpubliek in zulke scholen om pedagogische redenen minder aangewezen of zelfs onmogelijk kan worden.

De viering van de eerste communie ge-

beurt bij voorkeur in de plaatselijke parochiekerk. Er zal telkens een goed overleg moeten zijn tussen parochieverantwoordelijke(n) en de respectievelijke school/scholen. Prioritair hierbij is het vinden van een brugfiguur.

b) De zorg voor catechist en leerkracht

Van de catechist/leerkracht die instaat voor de voorbereiding op de eerste communie, wordt naast vakbekwaamheid tevens een christelijke overtuiging verwacht. Hij/zij speelt niet alleen een belangrijke rol ten aanzien van het kind, maar ook ten aanzien van de ouders. Dit vraagt echter onderscheiden vaardigheden. Naast een goede ondersteuning en voldoende vormingskansen zal door de parochieverantwoordelijke(n) het persoonlijk charisma van iedere catechist/leerkracht op aangepaste wijze ingezet moeten worden. Het moet een zorg zijn van elke parochie om deze mensen als identificatiefiguur voor ouders en kinderen te herkennen én te erkennen.

c) De vorm en inhoud van de catechese

De voorbereiding van de eerste communie gebeurt voor het kind gelijktijdig met het doorlopen van de twee leerjaren van de eerste graad van de basisschool. Tijdens het eerste leerjaar heeft de voorbereiding vooral als doel het kind en zijn ouders kennis te laten maken met de christelijke geloofstraditie, in haar verscheidenheid aan belevingsvormen. Dit alles dient didactisch aangepast te zijn aan de verschillende doelgroepen. Bij het begin van het tweede jaar wordt aan de ouders uitdrukkelijk gevraagd of zij het engagement van de voorbereiding van hun kind voor de eerste communie al dan niet verder opnemen. Hierna zal de voorbereiding meer specifiek ingaan op de betekenis van "maaltijd vieren" binnen de katholieke geloofsleer. Dit alles gebeurt in nauwe aansluiting met de voorgeschreven leerplannen van het vak RK-godsdienst van het basisonderwijs.

d) De nawerking

De eerste-communicievoorbereiding mag

geen feit op zich zijn. Er dienen uitdrukkelijk inspanningen geleverd te worden om de band te maken met de vormselcatechese. Aldus worden gezinnen, ouders en kinderen, systematisch begeleid in hun proces van geloofsgroei.

3. De eerste-communicieviering

a) De verschillende wijzen

Er zijn verschillende wijzen denkbaar waarop de communicant voor de eerste maal het sacrament kan ontvangen:

- op aanvraag van de ouders, na overleg met de parochiepriester, individueel in een zelfgekozen eucharistieviering;
- in aansluiting bij een initiatief van de parochie tot gemeenschappelijke voorbereiding en viering, tezamen met zijn ouders.

b) Het tijdstip

De parochiële eerste-communicieviering gebeurt na Pasen en ten laatste met Pinksteren. Voor de individuele eerste communie is het aangeraden dit te laten gebeuren vóór de gezamenlijke viering. Hiervoor kunnen deze kinderen dan speciaal uitgenodigd worden.

c) De nazorg

Een verzorgde liturgie op maat van gezinnen draagt bij tot de gewenste integrale aanpak van de geloofsbegeleiding van ouders en kinderen. Op vele plaatsen zijn liturgische werkgroepen bezig om kwaliteitsvolle vieringen met gezinnen en kinderen op te zetten. Deze hebben als doel de initiatie in de eucharistie te verdiepen zodat kinderen steeds meer de band met de Levende Christus kunnen beleven. Een expliciete band tussen werkgroepen liturgie, gezins- of kindervieringen met de uitbouw van een eerste-communicieviering is in dit opzicht wenselijk.

4. Besluiten

4.1. De eerste communie behoort in eer-

ste instantie tot de verantwoordelijkheid van de ouders. De mogelijkheid bestaat dat ouders zelf hun kind aanbieden voor de eerste communie. Maar ook kunnen ze aansluiting zoeken bij een gemeenschappelijk initiatief van de parochie.

4.2. De gemeenschappelijke voorbereiding op de eerste communie start wanneer het kind in het eerste leerjaar zit en wordt uitgewerkt gedurende de eerste graad van het basisonderwijs. De gemeenschappelijke viering zelf vindt plaats tijdens het tweede leerjaar.

4.3. De voorbereiding op de eerste communie als gemeenschappelijk gebeuren tussen kind, gezin, school en geloofsgemeenschap, behoort tot de verantwoordelijkheid van de parochie.

4.4. De parochie zal tijdens de voorbereiding (in samenwerking met school en/of buurparochies) de ouders in hun taak als geloofsopvoeder bijstaan.

4.5. De catechetische voorbereiding op de gezamenlijke eerste communie zal zoveel mogelijk door de parochie opgenomen worden, maar wel in een vruchtbare samenwerking met de school en de ouders. Een voortgezette toerusting van kind en gezin inzake geloofsopvoeding dient ingebed te blijven in een geheelzorg van parochie en school.

4.6. Het is een zorg voor de parochieverantwoordelijke(n) om inzake eerste communie een brugfiguur tussen school/scholen en parochie(s) te vinden en te erkennen.

4.7. De gemeenschappelijke viering van de eerste communie behoort tot de verantwoordelijkheid van de parochie en vindt bij voorkeur plaats in de parochiekerk.

4.8. Wat de uitbouw van de liturgie betreft, is het van het grootste belang dat de kwaliteitszorg bij de viering van de eerste communie zich doortrekt in de blijvende zorg voor een kwalitatieve liturgie met gezinnen. Hiervoor is samenwer-

king tussen hen die de eerste communie behartigen en liturgische werkgroepen aangewezen.

4.9. Catechisten en leerkrachten dienen samengebracht te worden voor vorming, uitwisseling en animatie rond de prioriteiten van de eerste-communiciepastoraal en rond hun eigen zoeken als christenen.

10 februari 2000

+ Paul Van den Berghe
Bisschop van Antwerpen